

DALHEIM, GNR. 86 BNR. 27, STRYN KOMMUNE

FORSLAG OM FREDNING MED HJEMMEL I LOV OM KULTURMINNER
§ 15 OG § 19, JF § 22 – HØRING.

I medhald av Lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 § 15 (§19), jf. § 22 føreslår Sogn og Fjordane fylkeskommune å frede Dalheim, gnr/bnr 86/27, i Stryn kommune.

Omfanget av fredinga

Fredinga etter § 15 omfattar fylgjande bygningar og objekt:

- Villaen
- Bungalowen
- Studio
- Mausoleet
- Drengestova/tenarbustad
- Kafeen med eldhus
- Stabburet
- Driftsbygningen
- Vedhuset
- Fyljande element i hagen: bakkemurar, tre, jordkjellar, stiar.

Fredinga omfattar bygningane sitt eksteriør og interiør og inkluderer hovudelement som planløysing, materialbruk og overflatebehandling og detaljer som vindauge,

dører, gerikter, listverk, eldstadar og fast inventar. Unntatt frå interiørfredinga er fyljande rom på loftet i villaen: rom 2.6, 2.7, 2.8, 2.9, 2.11, 2.12 og 2.13, (nummereringa er jamfør planteikning s. 34 i dokumentasjonsvedlegget).

Fredinga omfattar også laust inventar spesifisert på vedlagte liste.

Fredinga etter § 19 omfattar området merka med oransje på kartet nedanfor.

Figur 1. Kartutsnitt er henta frå Fylkesatlas, omfanget av forslag om freding i medhald av kml § 19 fyl eigedomsgrensene til gb.nr. 86/27 i Stryn kommune.

Føremålet med fredinga

Føremålet med fredinga er å bevare Dalheim, som eit bygningshistorisk, arkitekturhistorisk og kulturhistorisk viktig eksempel på:

- Anlegg som kjelde til kunnskap om ulike sider ved samfunnet i første halvdel av 1900-talet og korleis ekteparet Singer kunne påverke etableringa av ny infrastruktur og nye kunstinstitusjonar Noreg, Nederland og USA.
- Dalheim som eit døme på overklassen sine bygningar i første halvdel av 1900-talet, der bygningsmassen syner ein kombinasjon av norsk og amerikansk arkitektur og byggeskikk.
- Dalheim som eit døme på heimen til kunst- og antikvitetssamlarar i første halvdel av 1900-talet.
- Bustaden og arbeidsstaden til kunstmålaren William H. Singer jr.

- Anlegget som kjelde til kunnskap om arbeids- og butilhøva til dei tilsette ved ein overklasseheim i første halvdel av 1900-talet.
- Bustaden til ekteparet Singer knytt til det store samfunnsengasjementet deira, som hadde stor betydning både lokalt og regionalt. Til dømes gjennom bygginga av vegen mellom Olden og Innvik, og bygginga av Nordfjord sjukehus.

Det er vidare vesentlig å ta vare på kulturhistorisk verdifulle uttrykk for bygningane si utvikling i den tida ekteparet Singer budde på Dalheim.

Fredinga skal sikre enkelbygningane, bygningane sin innbyrdes samanheng, og kulturhistoriske verdiar knytt til anlegget som heilskap.

Fredinga av bygningane sitt eksteriør skal sikre bygningane sitt arkitektoniske uttrykk. Både hovudstrukturen i arkitekturen og detaljeringa, som fasadeløysing, opphavlege/eldre vindauge og dører, materialbruk og overflater, skal bevarast.

Føremålet er vidare å bevare rominndeling, bygningsdelar og overflater i dei delane av interiøret som er kulturhistorisk interessant. Fast og spesifisert laust inventar skal bevarast som ein integrert del av interiøret og som eksempel på drifta av anlegget, William Singer sin arbeidsstad, ekteparet Singer sin levemåte og deira virke som kunstsamlarar.

Fredinga av dei bevarte strukturane i hageanlegget skal sikre anlegget som et viktig eksempel på overklassens hagar på første halvdel av 1900-talet, og hagen som ramme kring bygningane i anlegget.

Føremålet med fredinga av området rundt bygningane er å sikre verknaden i miljøet gjennom å oppretthalde anlegget sin karakter av bustad med gardsdrift slik det framstår med bakkemurar, stiar, tre, blomar og jordbruksareal.

Fredingsføresegner

Fredingsføreseggnene er utforma i samsvar med fredinga sitt føremål og gjeld i tillegg til føresegner for kulturminnelova om vedtaksfreda kulturminner frå nyare tid.

1. Det er ikkje lov å skade, rive eller flytte bygningane eller deler av dei.
2. Det er ikkje lov å bygge om bygningane sitt eksteriør eller interiør.
3. Utskifting av bygningselement eller material, forandring av overflater eller anna arbeid ut over vanlig vedlikehald på bygningane sitt eksteriør, interiør eller konstruksjon, er ikkje lov. Eventuelle tilbakeføringar, jf. punkt 5. er unnateke dette.
4. Alt vedlikehald og all istandsetting skal skje med tradisjonelle material og metodar i tråd med bygningane sin eigenart og på ein måte som ikkje reduserer dei arkitektoniske og kulturhistoriske verdiane.

5. Tilbakeføringar til opphavleg eller tidlegare utsjånad og/eller konstruksjonar kan det gjevast løyve til i særlege tilfelle under føresetnad av at tiltaket kan gjerast på eit sikkert, dokumentert grunnlag og etter dispensasjon frå forvaltningsmynda.
6. Laust inventar som inngår i fredinga skal ikkje fjernast frå bygningane.
7. Fjerning av tre, busker og opphavlege installasjonar eller andre tiltak som vil kunne endre hageanleggets karakter i vesentlig grad, er ikkje tillate. Unntak frå dette er tilbakeføring til opphavleg eller tidlegare utsjånad jf. pkt. 5.

Områdefreding § 19:

8. Innanfor det freda området må det ikkje setjast i verk tiltak eller bruksendringar som kan forandre området sin karakter eller på annen måte motverke føremålet med fredinga. Dette gjeld alle former for bygningar, anlegg og utviding av veg eller parkeringsplass, oppsetting av gjerder, skilt, endring av planar eller belegg, planering, utfylling og andre landskapsinngrep.
9. Det kan utarbeidast ein forvaltningsplan for drift av eigedommen.

Følger av fredinga

I medhald av kulturminneloven § 15a og § 19 tredje ledd kan departementet i særlige tilfelle gje dispensasjon frå fredinga og fredingsføresegne for tiltak som ikkje medfører vesentlige inngrep i det freda kulturminnet eller området.

Dispensasjonsmynda er delegert til fylkeskommunen med Riksantikvaren som klageinstans.

Når det gjelder handsaminga av freda hus, anlegg og område, viser vi til kulturminnelova §§ 15a - 18 (og 21), og fredingsføresegne nemnd ovanfor.

Fredinga medfører at det må søkast om løyve/dispensasjon til å sette i gang alle typar tiltak som går ut over vanlig vedlikehald, jf. kulturminnelova § 15a og § 19 tredje ledd. Søknad om løyve skal sendast fylkeskommunen som avgjer om tiltaket kan setjast i verk, ev. på kva vilkår. Oppstår det tvil om kva som vert sett på som vanlig vedlikehald, skal fylkeskommunen kontaktast. For meir informasjon om vedlikehald og forvalting av freda bygningar og anlegg, viser vi til Riksantikvaren sine informasjonsblad. Sjå særlig nr. 11.1.1. Juridiske forhold – Å eige eit freda hus, https://ra.brage.unit.no/ra-xmlui/bitstream/handle/11250/175273/Infoark_1111_nynorsk.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Det grunnleggande prinsippet for vedlikehald av freda bygningar er å bevare mest mulig av dei opphavlege eller eldre bygningselementa og detaljer som kledning, vindauge, dører, listverk, gerikter og overflatebehandling. Vedlikehald av freda bygningar og anlegg skal så langt som mulig skje i samsvar med opphavleg utføring, teknikk og materialbruk og i samsvar med fredingsføresegne.

Det er eigar som har ansvar for det løpende vedlikehaldet av freda bygningar og anlegg. Det er anledning til å söke fylkeskommunen om tilskot til vedlikehald og

istandsettingsarbeider. Dersom krav i medhald av kulturminnelova § 15a verkar fordyrande på arbeidet, skal det gjevast heilt eller delvis vederlag for utgiftsøkinga.

Lokalisering og egedomsforhold

Eigar: Stiftelsen William H. Singer Jr's og Anna Brugh Singers minde.

Regulerings status

Egedomen er regulert til spesialområde PBL § 25,1. ledd nr 6, i Reguleringsplan for Singerheimen i Olden, Olden, vedtatt av Stryn kommune i 2006.

Kort karakteristikk av kulturminnet

Det amerikanske ekteparet Anna Brugh Singer og William H. Singer jr. kom til Olden i 1913. William Singer var kunstmålar og i Olden fann han det landskapet han hadde leita etter til motiv for sine bilet. Ei fylje av dette var at dei vart verande i Olden resten av livet der dei etter kvart bygde opp egedomen Dalheim. Første byggetrinn var atelierbygningen Studio som vart reist i 1914. Deretter vart villaen reist i 1921, fleire bygningar i anlegget vart reist på ulike tidspunkt fram til slutten av 1940-tallet. Firmaet Schak Bull & Søn vart engasjert til å teikne villaen og truleg fleire av dei andre bygningane i første byggetrinn. Teikningane er signert arkitekt Jens Bull. Anlegget på Dalheim utvikla seg over fleire år, på bakgrunn av ekteparet Singer sine skiftande behov.

I tillegg til Studio (1914) og villaen består egedomen av tenarbustad/drengestove, stabbur, kafeen med eldhus og utedo til tenarskapet, jordkjellar, driftsbygning (1932), vedhus, bungalow (1937), mausoleum (ca. 1947). Tidlegare høyrdé og ein paktarbustad til anlegget men den har blitt skild ut frå Dalheim og inngår ikkje i forslag om freding.

Anlegget som er føreslått freda består av ni ulike bygningar: Studio (1914), mausoleet (ca. 1947), villaen, kaféen/eldhus, drengestove, stabbur, driftsbygning (1932), vedhus og Bungalowen (1937). I tillegg er det ein stor hage med ulike bakkemurar og stiar bevart og ein jordkjellar bygd inn i bakkemuren nedanfor kjøkkeninngangen til villaen.

Anlegget er bygd som bustad for ekteparet Singer, og arbeidsstad for William H. Singer jr. I tillegg skulle anlegget romme den store samlinga med kunst og antikvitetar som dei bygde opp gjennom eit langt liv. Utforminga av anlegget viser korleis det vart tilpassa ekteparet Singer sin livsstil som krevde ei rekke tilsette for å oppretthalde levemåten deira og drifta av Dalheim.

Bygningane sin arkitektur er ein kombinasjon av fleire element og stilars. Det er sterkt prega av Arts & Crafts bevegelsen sitt tankesett slik det har blitt uttrykt i arkitekturen i Noreg og USA. I tillegg kjem sveitserstilen til syne i utforminga av Studio og vedhuset.

Bygningane i anlegget er særskilt godt bevart frå den tida ekteparet Singer budde her. Det er gjort få og små endringar i bygningane sitt eksteriør og anlegget framstår i dag i stor grad slik det var då fru Singer døydde i 1962. Interiøret i bygningane er lite endra og sjølv om mykje av dei lause gjenstandane vart flytta til Vestlandske kunstindustrimuseum etter fru Singers død, er det framleis nok gjenstandar bevart til

at vi får eit inntrykk av korleis ekteparet Singer levde. Vidare er bustad og arbeidsplassane til dei tilsette godt bevart, både bygningar, interiør og møblar, noko som er ei god kjelde til kunnskap om rammene for busetnad og arbeid for dei tilsette ved Dalheim.

Ekteparet Singer bygde fleire bustadar, hytter og kunstinstitusjonar i Noreg, Nederland og USA. I Nederland bygde dei to bustadar, først De Wilde Zwanen i Laren i 1911, og seinare villaen Nederhem i Blaricum i 1937. De Wilde Zwanen vart av fru Singer gjort om til ein permanent visningsstad for William H. Singer jr. sin kunst i 1956, samstundes som det og vert synt verk av andre kunstnarar. I tillegg vart det vart bygd ein teater/konsertsal her. I USA bygde dei Washington Museum of Fine Arts i fru Singer sin heimby Hagerstown. I Noreg bygde dei Nordfjord sjukehus og dei forskoterte bygginga av vegen Olden-Innvik. I tillegg var dei ein stor arbeidsgjevar og bidrog med ulike gåver til lokalsamfunnet.

Sjå vedlagt dokumentasjon for nærmere skildring av kulturminnet.

Fylkeskommunens vurdering av kulturminnet – grunngjeving for forslag om freding

Dalheim er særskilt godt bevart frå den tida då ekteparet Singer budde her og er ei god kjelde til kunnskap om dei ulike sidene ved samfunnet på første halvdel av 1900-talet.

Historisk kjeldeverdi

Den bevarte heilskapen i anlegget sin struktur, bygningar og interiør gjev oss god kunnskap om levemåten til ekteparet Singer, og om livs- og arbeidsvilkåra til dei tilsette på Dalheim. Det fortel kva rammer som var nødvendige for ekteparet Singer og kva ressursar dei hadde tilgjengeleg for å oppretthalde den ynskete levestandarden. Anna og William Singer bygde til saman tre bustadar. Villaen De Wilde Zwanen i Laren er i dag ombygd til kunstsenteret SingerLaren, og villaen Nederhem i Blaricum er bygd om til leilegheiter. Dette gjer at det berre er på Dalheim at anlegget er bevart som bustad og kan gje oss kunnskap om levemåten til ekteparet Singer. På Dalheim er det bevart mykje av møblane deira, både møblar som vart frakta hit frå villaen i Nederland og møblar som er kjøpt inn spesielt til Dalheim.

Anlegget på Dalheim har ei høg grad av autentisitet i bygningane sitt eksteriør og interiør, samt hagen. Samstundes som mykje av møblementet og gjenstandar knytt både til ekteparet Singer og dei tilsette ved Dalheim framleis er bevart i bygningane.

Vidare er villaen på Dalheim bygd som ramme for den store samlinga med kunst og antikvitetar som ekteparet Singer bygde opp over mange år. Store delar av samlinga deira er i dag i SingerLaren, Washington County Museum of Fine Arts og i Kode 1 (tidlegare Vestlandske kunstindustrimuseum), men framleis er det att delar av samlinga deira på Dalheim.

På Dalheim er det i tillegg til dei representative romma også bevart bygningar, arbeidsrom og soverom samt lause gjenstandar, knytt til dei tilsette sitt liv og virke. Dette er element som i mange anlegg har gått tapt, men som her er godt bevart og

bidreg til ein meir heilskapleg forståing av korleis anlegget vart drifta og kva arbeids- og butilhøve tilsette ved eit slikt anlegg hadde.

Naturen i Olden var avgjerande for at ekteparet Singer busette seg her og bygde opp anlegget på Dalheim. Her fann William H. Singer jr. motiv for sin kunst og hadde sin arbeidsstad. Bygginga av Studio som var første byggetrinn i anlegget fortel oss mykje om kor viktig Olden var for han og hans arbeid. Studio er eit føremålsbygd atelier og tilpassa William Singer sine behov for arbeidsstad. Internasjonalt vart William Singer jr. kjend for sine måleri med motiv frå det norske landskapet. Spesielt vert hans vintermotiv frå vestlandet trekt fram.

Dalheim er også eit særskilt godt døme på arkitekturen knytt til Arts & Crafts bevegelsen sin tenkemåte slik den kom til uttrykk i Noreg og USA. Anlegget har fleire typiske amerikanske trekk som er kombinert med trekk frå den tradisjonelle norske byggeskikken. Spesielt villaen har mykje til felles med den amerikanske prairiearkitekturen og det er interessant å sjå korleis den har blitt kombinert med dei små bygningane i bakkant, drengestova, stabburet og kaféen, som har ei utforming og plassering som er tydeleg inspirert av dei norske klyngetuna.

Hagen var eit viktig element som ramme rundt anlegget og var utforma etter ideala knytt til Arts & Crafts bevegelsen. Hagen var til både rekreasjon og nytte. Det vart dyrka ei stor mengde planter som saman med produksjonen frå gardsdrifta på Dalheim vart nytta i hushaldet. Framleis er mykje av dei bygde strukturane i hagen bevart og desse er ei god kjelde til kunnskap omkring bruken og utforminga av hageanlegget til eigedomen.

Opplevingsverdi

Dalheim har vore tilgjengeleg for besökande etter at Nordfjord sjukehus fekk den testamentert frå fru Singer og mange har difor i dag eit tett forhold til Dalheim. Dette, saman med anlegget sin høge grad av autentisitet i både heilskap og detaljar, gjer at det har ein svært høg opplevingsverdi.

Bruksverdi

Eigedomen var bygd som bustad til ekteparet Singer og arbeidsstad for William H. Singer jr. sitt arbeid som kunstnar. I tillegg var den ei viktig ramme rundt kunst og antikvitetssamlinga til ekteparet Singer, noko som tydeleg kjem fram i utforminga av den store hallen der delar av samlinga var utstilt. Etter 1962 fekk eigedomen ny bruk som rekreasjonsstad for sjukepleiarar ved Nordfjord sjukehus. Seinare har den i tillegg vore ope for andre som har ynskt å kome hit. Eigar har eit ynskje om at eigedomen framleis skal vere allment tilgjengeleg og det føregår no drøftingar mellom eigar og Stiftinga Musea i Sogn og Fjordane for å utgreie ei mogleg museal drift av eigedomen. Då det er mange kulturhistorisk interessante mindre gjenstandar i anlegget som ikkje kan inkluderast i eit vedtak om freding, vurderer Sogn og Fjordane fylkeskommune ei museal drift av eigedomen saman med vedtak om freding til å vere den driftsforma som best kan ta vare på dei kulturhistoriske verdiane i eigedomen.

Konklusjon

Eigedomen Dalheim har bevart ei særskilt høg grad av autentisitet i hage, bygningane sitt eksteriør og interiør, samt laust inventar. På bakgrunn av den høge grada av

autentisitet er den ei særskilt god kjelde til kunnskap om dei ulike sidene ved samfunnet på første halvdel av 1900-talet. Eigedomen er eit godt døme på overklassen sine bygningar i Noreg og internasjonalt på første halvdel av 1900-talet, som fortel mykje om drifta av denne type anlegg og om levekåra til både eigarane og dei tilsette.

Vidare fortel anlegget mykje om korleis dei presenterte den store samlinga av kunst og antikvitetar for gjestane som dei tok i mot på Dalheim og korleis villaen der var forma til å vere ei ramme om dette.

Gjennom heile livet hadde ekteparet Singer eit fokus på å gje noko tilbake til samfunnet. Dette resulterte i at dei etablerte to kunstinstitasjonar, SingerLaren i Nederland og Washington Museum of Fine Arts i USA. I tillegg til at det vart gjeve ei stor gåve til Vestlandske Kunstmuseum, dagens Kode 1, av gjenstandar frå samlinga deira på Dalheim. I tillegg bidrog dei til lokalsamfunnet med etableringa av Nordfjord sjukehus og vegen mellom Olden og Innvik.

William H. Singer jr. var ein anerkjend kunstnar som stilte ut sine maleri i både Europa og USA. Studio på Dalheim vart hans viktigaste arbeidsstad, og motiva til maleria sine fann han i Noreg. Naturen i Noreg og arbeidet han gjorde på Dalheim var særskilt viktig for han som kunstnar.

Dei mange ulike sidene ved ekteparet Singer sitt liv og virke har påverka samfunnet i både Noreg, Nederland og USA. Dei har bidrige til samfunnsutviklinga i desse tre landa og etablert viktig institusjonar og infrastruktur. Anlegget på Dalheim var heimen deira i mange år og mykje av deira samfunnsbidrag vart etablert i den tida dei budde her.

Sogn og Fjordane fylkeskommune vurderer anlegget på Dalheim til å vere eit unikt kulturminne av nasjonal interesse. Det er etter vår vurdering viktig å sikre at eigedomen sine store kulturhistorisk verdiar vert bevart for ettertida. Ei fredning i medhald av Lov om kulturminne § 15, der fredning etter § 15 omfattar konstruksjonar i hagen, bygningane sitt eksteriør og interiør og lause gjenstandar frå tida Anna og William H. Singer jr budde her vil sikre eit godt vern av dei kulturhistoriske verdiane i eigedomen. Landskapet i Olden som omgjev Dalheim er ei verdifull ramme rundt bygningane og det er viktig at dei nære omgjevnadane til anlegget vert bevart slik det er i dag. På bakgrunn av dette er det føreslått å frede heile eigedomen i medhald av kml. § 19.

Det følger av Lov om kulturminner § 15 jf. § 22 at departementet kan frede byggverk og anlegg eller deler av dei av kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi. Det følger vidare av § 19 at departementet kan frede et område rundt et freda kulturminne for å beskytte verknaden av kulturminnet i miljøet eller vitskapelige interesser knytt til det. Mynde til å fatte vedtak om fredning er delegert frå Miljøverndepartementet til Riksantikvaren jf. Forskrift om faglig ansvarsfordeling mv etter kulturminneloven av 9. februar 1979 § 12 nr.1.

Saksgang fram til fredingsforslaget

I samsvar med kulturminneloven § 22 nr.1 andre ledd blei varsel om igangsetting av fredingssaka sendt til Stiftelsen William H. Singer Jr's og Anna Brugh Singers minde i brev av 20. mai 2019. Samtidig blei det kunngjort i avisene Fjordingen og

Fjordabladet, og på heimesidene til Sogn og Fjordane fylkeskommune at det var sett i gang fredingssak.

Det vart gjeve tre veker frist for å kome med merknadar til varsel om freding.

Til varsel om freding kom det inn 20 merknadar til framlegg om freding:

1. Brev av 3. juni 2019 frå Statens Vegvesen.
I brevet gjev dei melding om at dei ikkje har merknadar til varselet om freding.
2. E-post av 18. juni 2019 frå Marceline Verster.
I eposten trekk ho fram den betydinga Anna og William Singer har hatt både i Noreg og Nederland og støttar planane for freding av eigedomen. Vidare uttrykker ho støtte til planane med å gjere anlegget til eit museum.
3. E-post av 19. juni 2019 frå Nicolette van Duijn.
I e-posten støttar ho planane for freding av Dalheim og arbeidet med at anlegget skal bli eit museum.
4. E-post av 20. juni 2019 frå Henriette van Zwet.
I e-posten støttar ho planane for freding av Dalheim.
5. E-post av 20. juni frå Mary Stuart Brugh Hardy.
Mary Stuart Brugh Hardy er slekting av Anna Singer og sender e-posten for å uttrykke si støtte til planane om freding av eigedomen og at familien synes det er svært viktig at den vert bevart. Ho fortel at Anna og William elskar heimen sin og at dei ville ynskja å dele denne med framtidige generasjonar.
6. E-post av 20. juni 2019 frå Carter Brugh Slaughter.
Carter Brugh Slaughter er slekting av Anna Singer og uttrykkjer si støtte for arbeidet med å bevare Dalheim som eit museum. Ho trekk fram betydinga Dalheim og Olden har hatt for William Singer sitt arbeid.
7. E-post av 21. juni 2019 frå Mason Brugh.
Mason Brugh er i familie med Anna Singer og i sin e-post støttar han planane om å bevare Dalheim som eit museum.
8. E-post av 21. juni 2019 frå F. De Wilde.
F. De Wilde besøkte Dalheim våren 2019 og uttrykker eit ynskje om at Dalheim vert bevart og gjerne brukt som museum slik SingerLaren er det i Nederland.
9. E-post av 21. juni og 23. juni 2019 frå Jet Boetje.
Jet Boetje skriv på ei bok om Anna Singer og i sin uttale støttar ho planane om at eigedomen vert eit museum. I sin uttale trekk ho fram det internasjonale perspektivet på Anna og William Singer sitt liv og Dalheim som ein stad der dei tok i mot andre kunstnarar som var der på besøk og arbeidde. I denne samanhengen peikar ho på perioden frå 1922 til andre verdskrig. Dei besøkande skreiv i gjesteboka til Anna og besøka deira på Dalheim er dokumentert i denne.

I e-post av 23. juni sender Jet Boetje eit sitat frå gjesteboka til Anna Singer der ho skriv fyljande om Dalheim den 20. mai 1922:

«Dalheim»
 «A right heartley welcome to all who really likes it and to give it real pleasure, come earley and stei later..-
 May all find place who enter!
 The house of dreams, of plans, of desires and hopes. May high aspirations be fulfilled, and only happiness be found within its walls, -and to all who are true and honest, a heartly welcome at all times”

10. E-post av 23. juni fra Kathryn Anne Langley.
Kathryn Anne Langley besøkte Olden som cruisepassasjer og hadde eit ynskje om å besøke Dalheim og å sjå bygningane på innsida. Ho gjev uttrykk for sin skuffelse over at anlegget var stengt og ynskjer at det vert opna for besökande i framtida.
11. E-post av 23. juni 2019 fra Anne Marie Huibregtse.
Anne Marie Huibregtse er tidlegare tilsett ved SingerLaren i Nederland. I sin e-post er ho opptatt av at eigedomen ikkje vert seld til ein privat utbyggar, men at den heller må bevarast som eit museum, gjerne i kombinasjon med andre aktivitetar. I sin e-post tek ho opp den betydinga som Anna og William Singer har hatt lokalt og regionalt og er oppteken av at arven etter dei vert tatt vare på.
12. E-post av 23. juni fra Trevor Burnell.
Trevor Burnell besøkte Olden som cruisepassasjer 12. juni 2019 og var innom Dalheim. I sin e-post uttrykker han sin skuffelse over at eigedomen var stengt for besökande. Vidare peiker han på dei mange cruiseanløpa til Olden. E-posten avsluttast med ei oppmoding om at ekteparet Singer sin arv i Norge må bli bevart og open for publikum.
13. Brev av 23. juni 2019 fra George A. Hatcher Jr.
George A. Hatcher Jr. er i familie med Anna Singer og støttar planane med å gjere Dalheim til eit museum. Han kjem vidare med opplysingar om ekteparet Singer og deira kontakt med familien i USA og det er lagt ved ein artikkel frå Literary Digest mai 1928 om William Singer jr. sitt arbeid og Norge. I tillegg sender han kopi av tre foto frå Dalheim i 1960 som han hadde mottatt av Anna Singer.
14. E-post av 24. juni 2019 fra Anne Spencer Brugh Cross.
Anne Spencer Brugh Cross er i familie med Anna Singer, og i sin e-post støttar ho arbeidet med å bevare Dalheim.
15. E-post av 24. juni 2019 fra Lynn K Brugh IV.
Lynn K. Brugh IV er i familie med Anna Singer og støttar planane om at Dalheim vert eit museum. Vidare trekker han fram betydinga Norge og Dalheim hadde for ekteparet Singer og Norge sin betydning for arbeidet til William Singer.
16. E-post av 24. juni 2019 fra Liv Stokkenes Jacobsen.
Liv Stokkenes Jacobsen er tidlegare tillitsvald i Norsk Sjukepleiarforbund, og er positiv til arbeidet med å frede Dalheim. Som fylkesleiar i Norsk Sjukepleiarforbund brukte ho Dalheim til møte og tillitsvaldopplæring i mange år. Ho peikar på at Dalheim rommar ei unik historie som må vernast om og eit ynskje om at utstyr og møblar som ikkje er i bygningen lenger kan få kome attende.
17. To e-postar av 24. juni 2019 fra Jet Boetje der ho vidareformidlar kunsthendlaren Joe Szymanski sin merknad om Dalheim.
Szymanski er glad for at det er starta opp arbeid med å frede Dalheim. Vidare trekk han fram betydinga som ekteparet Singer har hatt for Norge og William Singer si betydning som kunstnar.
I den andre e-posten trekk han fram historia frå andre verdskrig då innbyggjarane i Olden beskytta ekteparet Singer frå å bli arrestert av tyskarane.
18. Brev av 28. juni 2019 fra Washington County Museum of Fine Arts.
Washington County Museum of Fine Arts støttar arbeidet med å bevare Dalheim for framtidige generasjonar. Dei trekkjer fram den internasjonale betydinga som ekteparet Singer hadde gjennom sitt liv. Ved opninga av Washington County

Museum of Fine Arts i 1931 var det eit ynskje frå fru Singer at museet skulle vere ope til publikum for å styrke utdanning og kulturell vekst i lokalsamfunnet. Byen Hagerstown, Washington County og private sponsorar har vidare bidrege til vekst til dette museet og det har i dag ein stor samling med kunstverk og ulike program knytt til mellom anna kunstformidling, konsertar og førelesingar. Museet nemner og opprettinga av SingerLaren i Nederland og gava til Vestlandske kunstindustrimuseum som døme på ekteparet Singer sitt filantropiske virke. Med museum knytt til ekteparet Singer i Nederland og USA meiner dei at det passar godt at heimen deira i Norge også vert eit museum.

19. E-post av 29. juni 2019 frå Simone van der Hoeven.

Simone van der Hoeven uttrykker si støtte til bevaring av Dalheim.

20. E-post av 26. juli 2019 frå Marianne Sunde.

Marianne Sunde har vore svært engasjert i bevaringa av Dalheim og positiv til at eigedomen vert freda. Ho har mellom anna skrive ein artikkel i Dag og Tid om ekteparet Singer og Dalheim som er vedlagt e-posten. Ho gjev ei kort oppsummering av ekteparet Singer sitt liv på Dalheim og er oppteken av framtida til eigedomen og at ein må tenkje nytt i forhold til å få ei drift som tek godt omsyn til dei kulturhistoriske verdiane i anlegget. Vidare peikar ho på det internasjonale perspektivet i historia om ekteparet Singer og opprettinga av musea i Laren og Hagerstown.

Sogn og Fjordane fylkeskommune sine kommentarar til merknadane om varsel om freding.

Felles for merknadane til varsel om oppstart av freding av Dalheim er at dei er positive til freding. Mange av dei er opptekne av at anlegget skal bli eit museum og at historia om ekteparet Singer vert vidareformidla. Mange av innspela trekkjer fram den internasjonale konteksten som eit viktig moment i historia om ekteparet Singer, dette er og tatt med i føremålet med fredinga. Fleire av innspela gjev opplysingar om ekteparet Singer og der dette er relevant for føremålet med forslag om freding, er det er tatt med i dokumentasjonen av anlegget. George A. Hatcher Jr. sende med fleire foto som har blitt tatt med i dokumentasjonen av anlegget.

Vidare behandling av fredingsforslaget

I medhald av Lov om kulturminne § 22.2 har fylkeskommunen i dag bedt Norsk lysingsblad, Fjordingen og Fjordabladet kunngjere at fredingsforslaget vil bli lagt ut til offentlig ettersyn i Stryn kommune og i Sogn og Fjordane fylkeskommune. Det er gitt en frist på 8 veker frå kunngjeringsdatoen til å komme med uttale.

I medhald av Lov om kulturminne § 22 nr. 3 skal forslaget leggast fram for kommunestyret før vedtak om freding vert fatta. Så snart perioden med offentleg ettersyn er passert, vil eventuelle innkomne merknader bli sendt kommunen. Saman med fredingsforslaget skal merknadene leggast fram for kommunestyret. Vi ber om at den interne handsaminga i kommunen vert planlagt allereie no slik at kommunestyret sin uttale kan ligge føre så snart som muleg etter at perioden med offentlig ettersyn er over.

Uttalane til høyring og kommunestyret si handsaming vil bli innarbeidd i ei ny vurdering av fredingsforslaget i samband med den avsluttande handsaminga hjå Riksantikvaren.

Høyringsuttalar til fredingsforslaget må vere fylkeskommunen i hende innan 8 veker
frå dette brevet vart mottatt.